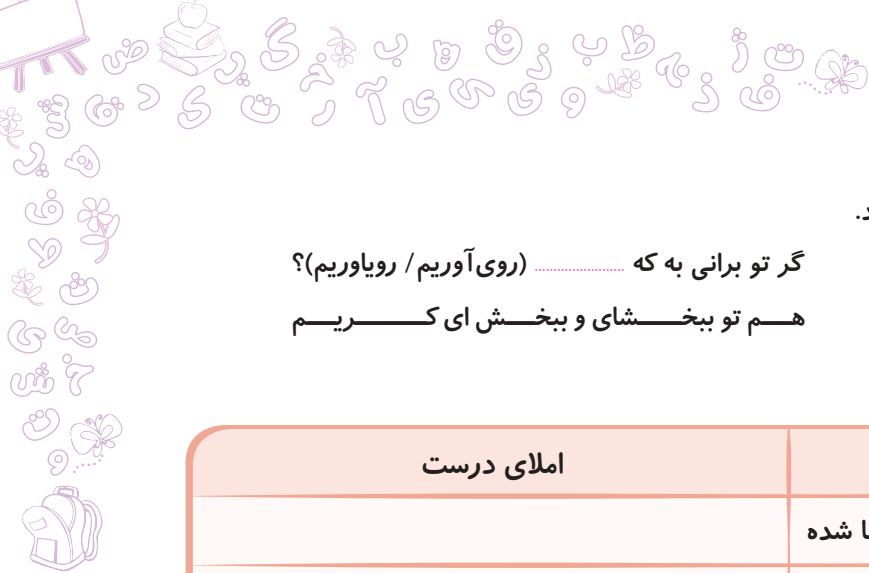

۲ برای جای خالی بیت‌ها، املای درست واژه را انتخاب کنید.

- الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم
 ب از پی (توست / تُست) این همه امید و بیم
 ۳ غلط‌های املایی را پیدا کنید و درست آن‌ها را بنویسید.

املای درست	املای نادرست
	ای همه هستی ز تو پیدا شده
	خاک ظعیف از تو توانا شده
	جز در تو قبله نخواهیم ساخت
	گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟
	یار شو ای مونس غمخارگان
	چاره کن ای چاره‌ی بیچاره گان

۴ به کلمه‌های زیر، کلمه‌ای اضافه کنید که مانند نمونه، توضیح اسم قبل از خود باشد.

نمونه خاک + ضعیف = خاک ضعیف

- روز + =
 آسمان + =
 قبله‌ی + =
 مونس + =

۵ هر واژه را به معنی مناسب آن وصل کنید.

هستی	○ همدم
برانی	○ بخشنده
مونس	○ ترس
کریم	○ تدبیر
بیم	○ دنیا
چاره	○ طرد کنی

۶ معنی بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟

۷ کلمه‌های زیر را تا سه کلمه ادامه دهید و شبکه‌ی معنایی بسازید.

- الف قبله، ، ،
 ب مونس، ، ،
 پ هستی، ، ،
 ت چاره، ، ،

۶

ستایش | ای همه هستی ز تو پیدا شده

۸ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

زمان	فعل	جمله
		از پی دوست این همه امید و بیم
		یار شو ای مونس غمخوارگان
		خاک ضعیف از تو توانا شده
		جز در تو قبله نخواهیم ساخت

۹ برای هر کلمه، دو هم خانواده بنویسید.

کریم: ،

ضعیف: ،

مونس: ،

۱۰ در هر بیت، تعداد جمله ها را مشخص کنید.

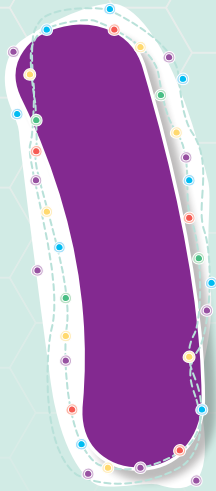
الف چاره‌ی ما ساز که بی‌یاوریم گر تو برانی به که روی آوریم؟ (تعداد جمله:)

ب جز در تو قبله نخواهیم ساخت گر ننوازی تو، که خواهد نواخت؟ (تعداد جمله:)

۱۰

درس

نمایشخانه

واژه‌نامه

نارون: درختی زیبا و چتری شکل

بُن: ریشه، بوته

بیدُن: درخت بید

گسیخت: از هم باز شد، جدا شد

تاک: درخت انگور

بهاران: هنگام بهار

کهن: قدیم، گذشته

گل‌بوته: بوته‌ی گل

آشیان: لانه

سر به فلک کشیده: بلند

نغمه: سرود، ترانه

سرشار: لبریز، پر

شگفتی: چیزهای عجیب

لطیف: نرم و نازک

درنگ: توقف، آهستگی

اندیشیدن: فکر کردن

تأمل: اندیشیدن

گوارا: لذیذ، خوشمزه

نگاشته: نوشته

می‌نگارد: می‌نویسد

سنگلاخ: زمینی که در آن سنگ فراوان باشد.

تالاب: جایی که آب در آن جمع شود، آبگیر، برکه

می‌تنند: می‌بافند

مفاهیم درس

تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

مفهوم با رسیدن فصل پاییز، برگ‌های درخت نارون به رنگ‌های مختلف درآمد و این درخت چتری شکل زیبا، زردرنگ شد.

برگ برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت

مفهوم با وزیدن باد پاییزی، برگ‌های گل پژمرده شد و شاخه‌های درخت بید از هم جدا شدند. (شکستند)

چشمه کم‌کم خشک شد بی‌آب شد باغ و بستان ناگهان در خواب شد

مفهوم به تدریج چشمه خشک و بی‌آب شد و باغ هم در خواب زمستانی فرو رفت.

برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

مفهوم با آمدن بهار، درخت نارون دوباره برگ‌های تازه می‌دهد و شاخه‌های خشک و قدیمی هم دوباره زنده و سبز می‌شوند.

گل بخند بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را

مفهوم گل روی بوته‌های گل می‌شکفتد و بوی گل، تمام باغ را پر می‌کند.

واژه آموزشی

مخالف یا متضاد: به دو جمله‌ی زیر دقت کنید.

مثال ۱ برای رسیدن به موفقیت، باید **روز** و **شب** تلاش کنیم.

۲ هوا در زمستان **سرد** و در تابستان **گرم** می‌شود.

از معنی کلمه‌های رنگی این دو جمله درمی‌یابیم که مفهومی مخالف یا ضد هم دارند. به این نوع کلمه‌ها «مخالف» یا «متضاد» می‌گویند.

نگارش

تصویرنویسی: هنگام تصویرنویسی باید به نکته‌های زیر توجه کنیم:

- دقت به جزئیات یک تصویر یا موضوع شنیداری؛ مانند: صدا، رنگ، شکل، اندازه، جهت، نور، لطافت و ...
- انتخاب موضوع مورد علاقه برای نوشتن
- نوشتن جزئیات تصویر یا صدا در نوشته‌ی خود
- استفاده از نشانه‌های نگارشی

۱۲

ساج | فارسی پنجم

کار و تمرین

۱ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

عمی: ژرف (ق، غ) ل: یف: نرم و نازک (ت، ط) گ: یخت: جدا شد (س، ص)

ت: مل: اندیشیدن (ع، ا) الاب: آ بگیر (ط، ت) ک: ن: گذشته (ح، ه)

۲ جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب کلمه‌ی درست کامل کنید.

الف برگ‌برگ گل به (رقص / رقص) باد ریخت / رشته‌های بیدبن از هم گسیخت

ب (مطالعه / متاله) در طبیعت و تأمل درباره‌ی آن‌ها، راه مناسبی برای شناخت آن است.

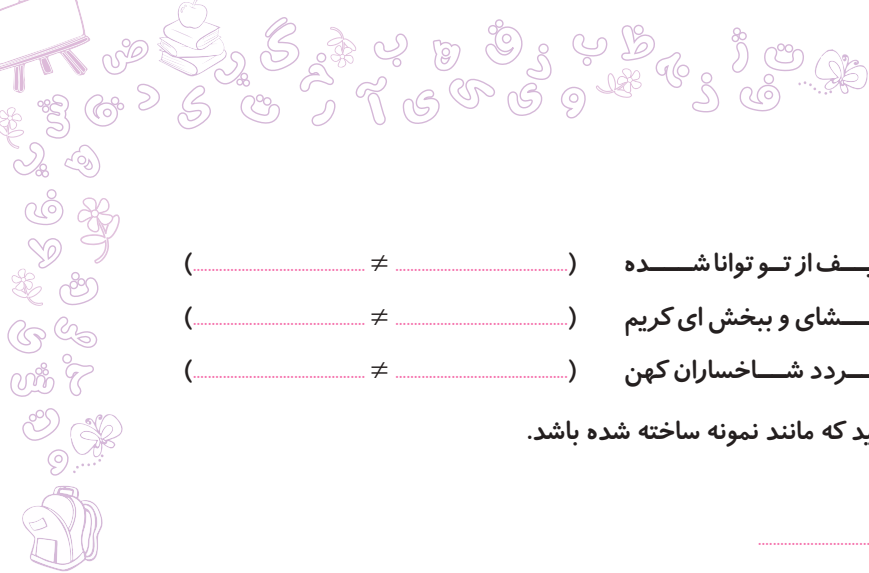
پ کرد (دهقان / دهقان) دانه‌ها در زیر خاک / کرد کوه شاخه‌ی پیچان تاک

ت (هیس / حیص) گوش بده! به آفریده‌های ساکت خدا گوش بده.

۳ در جمله‌های زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

عنکبوت‌ها بین زمین و آسمان تار می‌طند. به قتره‌های باران که حلقه‌های ساکت روی آب را می‌سازند، گوش کن. آیا می‌توانی

صدای هشره‌هایی را که در زمین می‌جنبند، بشنوی؟

۴ در بیت‌های زیر، کلمه‌های متضاد را پیدا کنید.

- الف ای همه هستی ز تو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده (..... ≠)
 ب از پی توسست این همه امید و بیم هم تو ببخشای و ببخش ای کریم (..... ≠)
 پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن (..... ≠)

۵ از شعر «رقص باد، خنده‌ی گل» سه ترکیب دیگر پیدا کنید که مانند نمونه ساخته شده باشد.

نمونه رفته + رفته = رفته‌رفته

- ۱ = +
 ۲ = +
 ۳ = +

۶ معنی هر واژه را در مقابل آن بنویسید.

- سرشار: درنگ: آشیان:
 نگاشته: تالاب: می‌تنند:
 تاک: بهاران: کهن:

۷ شبکه‌ی معنایی کلمه‌های زیر را تا سه نمونه، ادامه دهید.

- باغ، ، ،
 پاییز، ، ،
 پرستو، ، ،
 ابر، ، ،

۸ معنی جمله و بیت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

الف این جهان دفتری است که خدای مهربان، به پاکی و زیبایی در آن نگاشته و می‌نگارد.

ب برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت

پ برگ نو آرد درخت نارون سبز گردد شاخساران کهن

۹ در بیت‌های زیر، معنی قسمت‌های مشخص شده را بنویسید.

- الف **گل‌بخندد** بر سر گل‌بوته‌ها پرکند بوی خوش گل‌باغ را (.....)
 ب چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد باغ و بوستان ناگهان **در خواب شد** (.....)
 پ برگ‌برگ گل به **رقص باد** ریخت رشته‌های بیدن از هم گسیخت (.....)

۱۰ با مخالف کلمه‌های زیر، جمله بسازید.

- خشک ≠ :
 خواب ≠ :
 سرد ≠ :

۱۳

درس ۱ | تماشخانه

۱۱ متن زیر را با انتخاب نشانه‌های ربط مناسب، کامل کنید. (یک نشانه اضافی است).

اما - ولی - چون - سپس - زیرا

در یک جنگل دورافتاده پر از درخت‌های میوه و سرو و کاج، حیوانات زیادی زندگی می‌کردند
 یک شیر زورمند هم در آن نزدیکی زندگی می‌کرد. شیر حیوانات دیگر را اذیت می‌کرد و هیچ‌کس زورش به
 او نمی‌رسید، زندگی برای حیوانات سخت شده بود. یک روز حیوانات جنگل دور هم جمع شدند، با هم تصمیم
 گرفتند برای تنبیه شیر چاره‌ای پیدا کنند.
 ۱۲ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

جمله	فعل	زمان	تعداد جمله
برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت			
چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد			
آیا تو آنها را می‌بینی و صدایشان را می‌شنوی؟			

۱۳ در بیت‌های زیر، کلمه‌هایی را مشخص کنید که در جواب «چه چیز را؟» یا «چه کس را؟» می‌آید.

- الف باز می‌آید پرستو نغمه‌خوان باز می‌سازد در این جا آشیان (.....)
 ب کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک (.....)
 پ گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها پر کند بوی خوش گل باغ را (.....)

۱۴ با رعایت نکات تصویرنویسی، برای تصویر زیر، یک بند بنویسید.

۱۵ معنی و زمان کاربرد ضرب‌المثل «گر صبر کنی ز غوره حلوا سازی» را توضیح دهید.

۱۴

کلاس | فارسی پنجم

۱۶ تصویر صداهای زیر را در ذهنتان مجسم کنید و سپس با استفاده از همه‌ی آنها، یک بند بنویسید.

● صدای آواز گنجشک‌ها ● صدای آب روان جوی ● صدای سوختن چوب

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، بیشترین غلط املایی دیده می‌شود؟

۱ جز در تو غبله نخواهیم ساخت ۲ گر ننوازی تو که خواهد نواخت؟

۳ ما برخی رفتارها را از روی آدت انجام می‌دهیم.

۴ کرد دحقان دانه‌ها در زیر خاک ۵ کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک

۶ باز می‌آید پرستو نغمه‌خان ۷ باز می‌سازد در اینجا آشیان

۲ معنی کلمه‌های «تاک، مونس، چاره»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

۱ درخت سیب، یار، راه حل ۲ درخت انگور، همدم، تدبیر

۳ درخت انگور، یار، تقدیر ۴ درخت سیب، همدم، راه حل

۳ در کدام گزینه، «تضاد» وجود ندارد؟

۱ در ناامیدی بسی امید است ۲ پایان شب سیه سپید است

۳ حق‌تعالی گرم و سرد و درد و رنج ۴ بر تن ما می‌نهد ای شیرمرد

۵ در هوایت بی‌قرارم روز و شب ۶ روز و شب را می‌شمارم روز و شب

۷ هر که نان از عمل خویش خورد ۸ ممت حاتم طایی نبرد

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

۱ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت ۲ رشته‌های بیدن از هم گسیخت

۳ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۵ گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها ۶ پر کند بوی خوش گل باغ را

۷ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک ۸ کرد کوتاه شاخه‌ی پیچان تاک

۵ در بیت «جز در تو قبله نخواهیم ساخت / گر ننوازی تو که خواهد نواخت؟» چند جمله دیده می‌شود؟

۱ پنج ۲ چهار ۳ سه ۴ دو

۶ در کدام گزینه، فعل در جایگاه معمول خود قرار گرفته است؟

۱ از پی توست این‌همه امید و بیم ۲ باد سرد آرام بر صحرا گذشت

۳ چاره کن ای چاره‌ی بیچارگان ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۷ کدام گزینه متفاوت است؟

۱ بهاران ۲ دانشمندان ۳ گل‌بوته‌ها ۴ بیچارگان

۱۵

درس ۱ | تماشخانه

۸ کدام گزینه با بیت «ای همه هستی ز تو پیدا شده / خاک ضعیف از تو توانا شده» معنای نزدیک دارد؟

۱ از زمین خشک می‌روید گیاه	چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه
۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت	رشته‌های بیدن از هم گسیخت
۳ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک	کرد کوته شاخه‌ی پیچان تاک
۴ تک درخت نارون شد رنگ‌رنگ	زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۹ مفهوم کدام گزینه به ابیات زیر نزدیک‌تر است؟

«نسیمی سرد می‌آید بر این باغ	درختان را به سوزش می‌تکاند
فرو می‌ریزد از هر شاخساری	گهی برگی و گه برگ‌ی بماند»
۱ گل بخندد بر سر گل‌بوته‌ها	پر کند بوی خوش گل باغ را
۲ و این منم / زنی تنها / در آستانه‌ی فصل سرد	
۳ کرد دهقان دانه‌ها در زیر خاک	کرد کوته شاخه‌ی پیچان تاک
۴ همچو باغ جهان چنان برجاست؛ و ما از آن روییم یکایک به‌سان برف	

۱۰ «مخزن‌الاسرار» اثر کیست؟

۱ حافظ	۲ سعدی	۳ فردوسی	۴ نظامی

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ ۱ غبله ← قبله / نخواهیم ← نخواهیم / خواهد ← خواهد (۳ غلط املائی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۲ ۲ آدت ← عادت (۱ غلط املائی)

۴ ۴ نغمه‌خان ← نغمه‌خوان (۱ غلط املائی)

۲ ۲ تاک: درخت انگور / مونس: همدم، یار / چاره: تدبیر، راه حل

۳ ۳ بررسی تضاد در سایر گزینه‌ها:

۱ ۱ ناامیدی ≠ امید / سیه ≠ سپید

۳ ۳ روز ≠ شب

۳ ۴ این بیت به «رسیدن فصل بهار»، ولی باقی گزینه‌ها به «رسیدن فصل پاییز» اشاره دارد.

۳ ۵ جز در تو قبله نخواهیم ساخت (جمله‌ی اول) گر نوازی تو (جمله‌ی دوم) که خواهد نواخت؟ (جمله‌ی سوم)

۲ ۶ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (معمولاً قسمت اصلی جمله یا همان فعل، در پایان جمله قرار می‌گیرد).

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱ ۱ از پی توست (است) این همه امید و بیم

۴ ۴ زرد شد آن چتر شاداب و قشنگ

۱ ۷ «بهاران» به معنی «هنگام بهار» است و جمع نیست، اما باقی گزینه‌ها جمع هستند.

۱ ۸ بیت سؤال و گزینه‌ی (۱) به زنده‌شدن و حیات و زندگی زمین اشاره می‌کند، درحالی‌که باقی گزینه‌ها به «مردن زمین در فصل زمستان» اشاره دارند.

۲ ۹ شعر صورت سؤال و گزینه‌ی (۲)، هر دو به «رسیدن فصل سرما» اشاره دارد.

۴ ۱۰

۱۶

ساج فارسی پنجم

درس ۲ فضل خدا

واژه‌نامه

فضل: بخشش، نیکویی، برتری	نهار: روز
شمار: حدّ و اندازه، عدد و حساب	بیش: ریشه
بحر: دریا	توحیدگو: اقرارکننده به یگانگی خداوند
برّ: خشکی	تحسین: آفرین گفتن، نیکو شمردن، تشویق کردن
آنجم: ستارگان، جمع نجم	غرور: سربلندی
لیل: شب	گردکان: گردو

۱۷

درس ۲ | فضل خدا

مفاهیم درس

فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟

مفهوم بخشش و نعمت‌های خداوند را هیچ کس نمی‌تواند بشمارد و کسی نیست که بتواند شکر یکی از هزاران نعمت خداوند را به جا بیاورد.

بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و آنجم و لیل و نهار کرد

مفهوم دریا و خشکی و درختان و انسان را به وجود آورد و خورشید و ماه و ستارگان و روز و شب را آفرید.

اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب بستان میوه و چمن و لاله زار کرد

مفهوم با اثرگذاری آفتاب بر خاک مرده، از آن، باغ میوه و دشت و لاله زار را آفرید.

ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد

مفهوم (خداوند) با قدرت بارش باران از ابر، ریشه‌ی درختان را آب داد و لباس بهار را بر شاخه‌های خشک و برهنه پوشاند.

توحیدگوی او نه بنی آمدند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

مفهوم نه تنها انسان‌ها خداوند را به یگانگی یاد می‌کنند، بلکه هر بلبلی هم که بر روی شاخه‌ها آواز می‌خواند، خداوند را یاد می‌کند.

دانش زبانی

لحن و آهنگ: یکی از نکته‌های مهم هنگام خواندن یک متن، توجه به مفهوم آن است؛ زیرا هر نوع نوشته‌ای باید با لحن خاص خودش خوانده شود. مثلاً ما متن پیام تسلیت و متن پیام تبریک را با یک لحن نمی‌خوانیم و آهنگ صدایمان، در هر کدام متفاوت است.

نگارش

تبدیل شعر به قصه و داستان: اگر بخواهیم شعری را به قصه تبدیل کنیم، باید به این نکته‌ها توجه کنیم:

● حفظ موضوع اصلی شعر و شخصیت‌های آن

● بیان مکان و زمان رویدادها

● نوشتن دقیق جزئیات در بیان رویدادها

نشانه‌های نگارشی: از هر کدام از نشانه‌های زیر، در مکان و جایگاه خاصی استفاده می‌کنیم:

● **نقطه (.) :** در پایان جمله‌ها

مثال خدایا به ما توانایی و دانایی بده.

● **دو نقطه (:):** قبل از بیان مستقیم سخن از کسی

مثال بهرام گفت: «فردا به پارک نمی‌رویم.»

● **ویرگول (،):** هنگام مکث یا درنگ کوتاه در جمله یا شمردن چند چیز پشت سر هم

مثال در دشتی بزرگ و سرسبز، پروانه، سنجاقک، ملخ، کفشدوزک و شاپرک زندگی می‌کردند.

● **تعجب (!):** در پایان جمله‌ی عاطفی یا تعجبی

مثال چه باغ بزرگ و زیبایی!

● **سؤال (?):** در پایان پرسش کردن از چیزی

مثال آیا باز هم باغبان به گل‌ها آب خواهد داد؟

● **گیومه ("): :** جمله‌ای که به طور مستقیم از کسی نقل می‌کنیم، داخل گیومه می‌گذاریم.

مثال سارا گفت: «ما باید خوب درس بخوانیم.»

۱۸

ساج فارسی پنجم

کار و تمرین

۱) جمله‌ها و بیت‌های زیر را با انتخاب املائی درست واژه، کامل کنید.

الف) (فظل / فضل) خدای را که تواند شمار کرد؟ / یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟

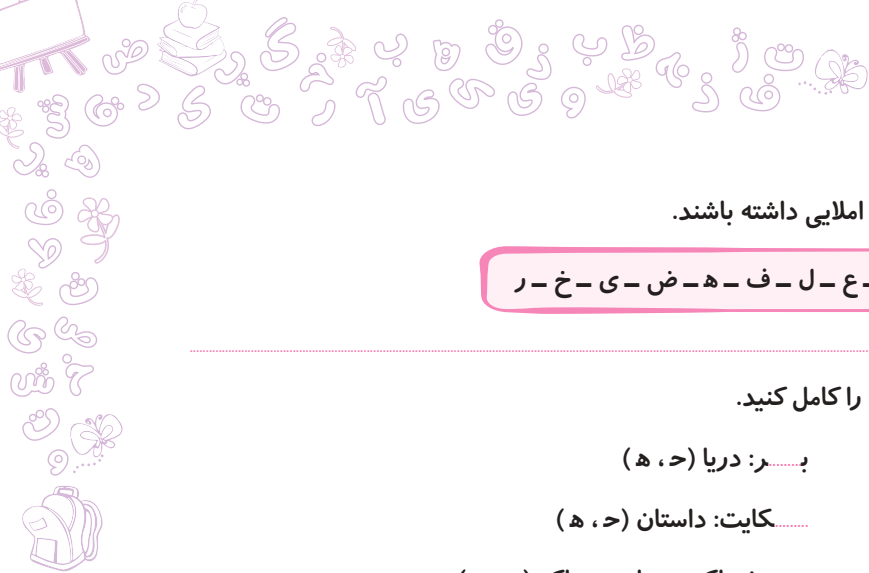
ب) (بحر / بهر) آفرید و بر و درختان و آدمی / خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

پ) (تغسیر / تأسیر / تأثیر) آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد

ت) (توحید / توهید) گوی او نه بنی آدمند و بس / هر بلبلی که (ذمزه / زمزه) بر شاخسار کرد

۲) در متن زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

پروانه‌های دشت همیشه دربارهی او حرف می‌زدند و بعضی از آن‌ها به زیبایی بال‌های او هسرت می‌خوردند. یک روز هنگام قروب که خورشید، نورش را پشت کوه‌ها پنهان می‌کرد، پروانه‌ها دربارهی قرور و خدبینی برکه با هم صحبت می‌کردند.

۳ با حروف درهم ریخته ی زیر، چهار کلمه بسازید که ارزش املائی داشته باشند.

س - ت - ش - ا - ن - ح - ع - ل - ف - ه - ض - ی - خ - ر

۴ با انتخاب حرف مناسب و توجه به معنی، کلمه های ناقص را کامل کنید.

ت.....سین: آفرین گفتن (ح، ه) ب.....ر: دریا (ح، ه)
نجم: ستاره ها (آ، ا) کایت: داستان (ح، ه)
پیر.....ن: لباس (ه، ح) و.....شتناک: بسیار ترسناک (ح، ه)

۵ در بیت و جمله ی زیر، کلمه های مخالف را پیدا کنید و بنویسید.

الف بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

(..... ≠)

ب آخر چگونه خربزه ی به آن بزرگی را روی درختی به این کوچکی آفریده است؟

(..... ≠)

۶ در جدول زیر، برای هر ارتباط خواسته شده، نمونه ای بنویسید.

کلمه	هم معنی	مخالف	جمع با «ان»
هنرمند			
برهنه			
مرده			

۷ مانند نمونه، برای هر کلمه، سه کلمه با آهنگ یکسان بنویسید.

نمونه خواب، تاب، آب، ناب

سحر، ، ،
باران، ، ،
غریب، ، ،

۸ کلمه هایی را که با هم ارتباط دارند، مشخص کنید و در یک گروه بنویسید.

باران - پرواز - شکوفه - باغ - قفس - سرما - سبزه - آزادی - درختان - زمستان - برف - طوطی

۱ ، ،
۲ ، ،
۳ ، ،

۹ در مقابل هر بیت، موضوع اصلی آن را در چند کلمه بنویسید.

الف فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
ب ابر آب داد بیخ درختان مرده را شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد
پ توحید گوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۱۹

درس ۲ | فضل خدا

۱۰ هر واژه را به معنی مناسب خودش وصل کنید.

○ سخن زیر لب	● انجم
○ خشکی	● بحر
○ بخشش	● برّ
○ دریا	● فضل
○ ستارگان	● بستان
○ باغ	● زمزمه

۱۱ جمله و بیت‌های زیر را معنی کنید.

الف پروانه، زیبایی خودش را تحسین می‌کرد.

ب توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

پ بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد

۱۲ با مرتّب کردن کلمه‌های درهم ریخته، جمله بسازید.

پروانه - خود - ببیند - تلاش - را - کرد - هرچه - نتوانست - آب - در

به - از - جدا - ناگهان - گردویی - شاخه - خورد - شد - پیشانی‌اش - و

۱۳ با سلیقه و دانش خودتان، جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب پر کنید.

خورشید زیبا و که تا آن لحظه ساکت و شاهد گفت‌وگوی آنها بود، لب به سخن باز کرد و گفت: «دوستان خوبم! همه‌ی ما باید از خداوند بزرگ و تشکر کنیم که با نظم و همه‌چیز را آفریده است و ما نباید با غرور و باعث آزار و دیگران بشویم.»

۱۴ با استفاده از دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

جمله	نوع جمله	زمان فعل‌ها	تعداد جمله
ابر آب داد بیخ درختان مرده را	شاخ برهنه پیرهن نوبهار کرد		
پروانه گفت: «تو چه گل سرخ زیبایی هستی!»			
آیا تو صدای تاریکی شب را می‌شنوی؟ صدای روشنایی روز را چطور؟			

۲۰

کتاب فارسی پنجم

۱۵ هر عبارت را ادامه دهید تا به یک جمله تبدیل شود.

- الف امروز با مادرم
 ب شاید شما هم
 پ دفتری زیبا برای
 ت همین کارهای ساده

۱۶ در جاهای خالی، نشانه‌های نگارشی مناسب بگذارید.

خرگوش وارد منزل روباه شد ☐ و گفت ☐ سلام آقا روباهه ☐ حال شما چطور است ☐ روباه گفت ☐
☐ بفرمایید ☐ چه عجب شد که یاد ما کردی ☐
 ۱۷ با توجه به داستان «راز گل سرخ»، کادر زیر را کامل کنید.

شخصیت‌ها	
زمان	
مکان	
رویدادها	

۱۸ شعر «دهکده‌ی خوب ما» را به قصه تبدیل کنید و بنویسید.

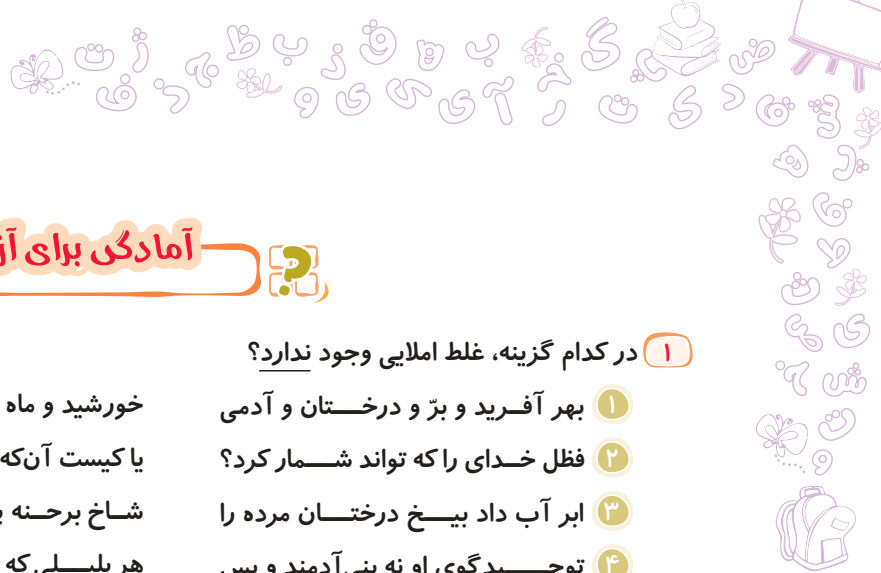
لک‌لک شاد و سفید، می‌گذرد با شتاب
 جنگلی از روی خاک، سرزده تا آفتاب
 در دل کوه و کمر، پیچ و خم درّه‌ها
 سرزده از سنگ سرد، آتش آلاله‌ها
 خسته نفس می‌زند، اسب نجیب گهر
 بوی خوش کاهگل، می‌وزد از پشت بام
 منظره‌ی روبه‌رو، منظره‌ای آشناست
 دهکده‌ی ما ولی در دل یک قاب بود

می‌نگرد لحظه‌ای، عکس خودش را در آب
 جنگل وارونه نیز، سبزه شده زیر آب
 طعم علف‌های سبز، در دهن برّه‌ها
 بر سر هر صخره‌ای، بازی بزغاله‌ها
 یال پریشان او دست نسیم سحر
 کوچه پراز عابراست، بربل آن‌ها «سلام»
 منظره‌ی دهکده، دهکده‌ی خوب ماست
 باز به خود آدم، این همه در خواب بود

۳۱

درس ۲ | فضل خدا

آمادگی برای آزمون تیزهوشان

۱ در کدام گزینه، غلط املائی وجود ندارد؟

۱ بهر آفرید و بز و درختان و آدمی	۲ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را	۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد	یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟
شاخ بر حنه پیرهن نوبهار کرد	هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۲ معنی کلمه‌های «فضل، لیل، نهار»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

۱ بخشش، شب، روز	۲ نیکی، روز، شب
۳ بخشش، روزها، شب‌ها	۴ نیکی، شب‌ها، روزها

۳ در کدام گزینه، دو کلمه‌ی جمع وجود دارد؟

۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟	۲ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی
۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب	۴ فصل پاییز و زمستان می‌رود
یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟	خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد	بار دیگر چون بهاران می‌شود

۴ مفهوم کدام بیت متفاوت است؟

۱ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس	۲ هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند
۳ هر کس به زبانی صفت حمد تو گوید	۴ همه باغ پر سنبل و لاله بود
هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد	بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
بلبل به غزل‌خوانی و قمری به ترانه	ز بلبل همه باغ پر ناله بود

۵ در کدام بیت کلمه‌ای با یک تلفظ و دو املا و معنای متفاوت وجود دارد؟

۱ بحر آفرید و بز و درختان و آدمی	۲ برگ‌برگ گل به رقص باد ریخت
۳ برگ نو آرد درخت نارون	۴ توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس
خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد	رشته‌های بیدهن از هم گسیخت
سبز گردد شاخساران کهن	هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۶ کدام گزینه تعداد جمله‌ی کم‌تری دارد؟

۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت	۲ چشمه کم‌کم خشک شد، بی‌آب شد
۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب	۴ از زمین خشک می‌روید گیاه
سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت	باغ و بستان ناگهان در خواب شد
بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد	چشمه جوشد، آب می‌افتد به راه

۷ در بیت «اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد» کدام کلمه درباره‌ی اسم قبل از خود توضیح

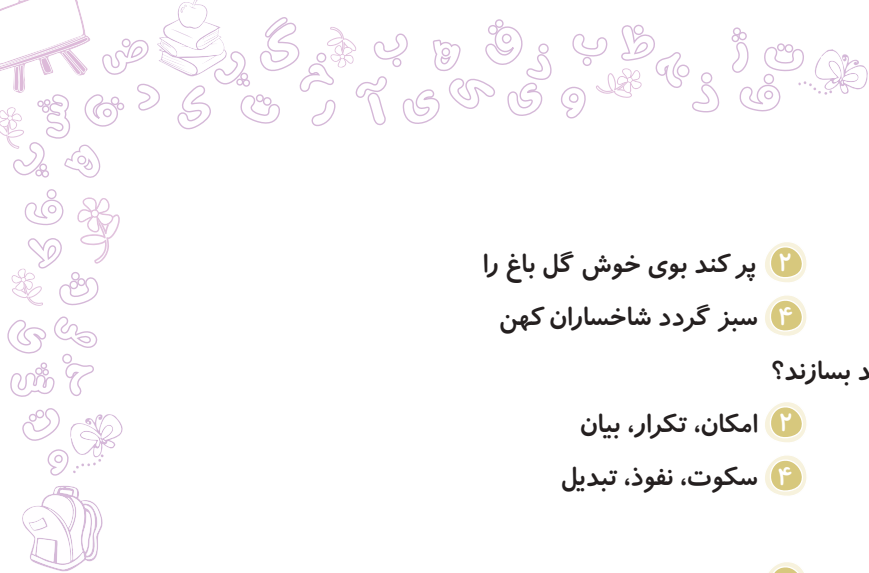
می‌دهد؟

۱ خاک	۲ آفتاب
۳ مُرده	۴ میوه

۲۲

ساج فارسی پنجم

۸ قسمت‌های تشکیل‌دهنده‌ی کدام جمله متفاوت است؟

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟
 ۲ پر کند بوی خوش گل باغ را
 ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را
 ۴ سبز گردد شاخساران کهن

۹ کدام گروه کلمه، همگی می‌توانند با «ناپذیر» کلمه‌ی جدید بسازند؟

- ۱ انکار، خستگی، تشنگی
 ۲ امکان، تکرار، بیان
 ۳ وصف، تسخیر، خستگی
 ۴ سکوت، نفوذ، تبدیل

۱۰ ساخت کدام کلمه متفاوت است؟

- ۱ دمام
 ۲ سراسر
 ۳ گردا گرد
 ۴ دورتادور

پاسخ تشریحی آزمون تیزهوشان

۱ ۴ بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ بهر ← بحر
 ۲ فضل ← فظل
 ۳ برهنه ← برهنه

۲ ۱ فضل: بخشش / لیل: شب / نهار: روز

۳ ۲ درختان: جمع درخت / انجم: جمع نجم، ستاره‌ها

۴ ۴ باقی گزینه‌ها به «یاد کردن و ذکر خداوند توسط تمام موجودات دنیا» اشاره دارد.

۵ ۱ بحر (دریا) / بهر (برای)

۶ ۳ اجزای خاک مرده به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد (۱ جمله)

بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ باد سرد آرام بر صحرا گذشت (جمله‌ی اول) سبزه‌زاران رفته‌رفته زرد گشت (جمله‌ی دوم)
 ۲ چشمه کم‌کم خشک شد، (جمله‌ی اول) بی آب شد (جمله‌ی دوم) باغ و بستان ناگهان در خواب شد (جمله‌ی سوم)
 ۴ از زمین خشک می‌روید گیاه (جمله‌ی اول) چشمه جوشد، (جمله‌ی دوم) آب می‌افتد به راه (جمله‌ی سوم)
 ۷ ۳ «مُرده» یک ویژگی است که درباره‌ی «خاک» توضیح می‌دهد.
 ۸ ۴ سبز گردد شاخساران کهن (۲ قسمت)

بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱ فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ (۳ قسمت)
 ۲ پر کند بوی خوش گل باغ را (۳ قسمت)
 ۳ ابر آب داد بیخ درختان مرده را (۳ قسمت)
 ۹ ۳ وصف + ناپذیر = وصف‌ناپذیر / تسخیر + ناپذیر = تسخیرناپذیر / خستگی + ناپذیر = خستگی‌ناپذیر
 ۱۰ ۴ دورتادور = دور + تا + دور

ساخت باقی کلمه‌ها:

- ۱ دمام = دم + ا + دم
 ۲ سراسر = سر + ا + سر
 ۳ گردا گرد = گرد + ا + گرد

۲۳

درس ۲ | فضل خدا

سواد خواندن

با توجه به داستان «راز گل سرخ»، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱ چرا پروانه‌ها به حال پروانه‌ی مغرور حسرت می‌خوردند؟

۲ پروانه هر روز صبح چه کارهایی انجام می‌داد؟

۳ کدام شخصیت داستان به پروانه کمک کرد تا به اشتباهش پی ببرد؟

۴ کدام شخصیت، پروانه را به تشکر از خداوند تشویق کرد؟

۵ پیام داستان را در یک خط بنویسید.

☐ ریشه ☐ خورشید ☐ برگ‌ها ☐ گل سرخ

داستان زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

گربه و روباه

۲۴

ساج فارسی پنجم

روزی گربه‌ای به روباهی رسید و چون فکر می‌کرد روباه حیوان باهوشی است، به او سلام کرد و گفت: «حالتان چطور است؟» روباه مغرور نگاهی به او کرد و گفت: «چطور جرأت کردی از من احوال‌پرسی کنی؟ اصلاً تو چه دانشی داری؟» گربه گفت: «من فقط یک هنر دارم و آن این که وقتی سگ‌ها دنبالم می‌کنند، می‌توانم روی درخت بپریم و جانم را نجات بدهم.» روباه گفت: «من صد هنر دارم و می‌خواهم به تو یاد بدهم که چگونه با سگ‌ها برخورد کنی.» در همین لحظه یک

شکارچی با سگ‌هایش سر رسیدند. گربه فوری از درخت بالا رفت، اما روباه همین که خواست کاری بکند، سگ‌ها او را گرفتند. گربه گفت: «آقا روباه، اگر شما هم مثل من یک هنر داشتید، الان اسیر نمی‌شدید.»

۱ چرا روباه نتوانست از دست سگ‌ها نجات پیدا کند؟

۲ اگر شما به جای روباه بودید، چه تصمیمی می‌گرفتید؟

۳ چرا گربه یک هنر خودش را بهتر از صد هنر روباه می‌دانست؟

۴ کدام ویژگی باعث گرفتاری روباه شد؟

۵ پیامی که از داستان برداشت کردید، بنویسید.

☐ خودخواهی ☐ تنبلی ☐ غرور ☐ بی‌دقتی